

Policy notat – april-24: EU-politikk og prosjektmuligheter innen tema hav og vann

Introduksjon

Mange av Osloregionens Europakontor (ORE) sine medlemmer ligger rundt Oslofjorden, og langs kysten, men også for medlemmer uten kystlinje er vann et sentralt tema. Utviklingen av EU-politikk og prosjektmuligheter innen det grønne skiftet omfatter vann og hav i stadig større grad. Europakommisjonen har lansert en kommende overgripende vannstrategi, *EU Water Resilience Strategy*, et nytt avløpsdirektiv er i ferd med å bli formelt godkjent, en ny EU-lov om naturrestaurering skal gjenopprette minst 20 prosent av havområdene innen 2030, og det presses på for å få på plass en EU Blue Deal som skal matche EU Green Deal med fokus på vann. EU har også som ett av fem store samfunnsoppdrag innen Horisont Europa (HEU), et "Samfunnsoppdrag for sunne hav og vann innen 2030", i tillegg til ulike forsknings- og innovasjonspartnerskap, og ordinære utlysninger i HEU som byr på prosjektmuligheter. Vann blir derfor et viktig tema å følge med på for Osloregionen og ORE fremover.

Relevant politikktutforming på EU-nivå

EU's nye naturrestaureringslov

Den nye forordningen om restaurering av natur tar sikte på å kombinere et overordnet restaureringsmål for langsiktig gjenoppretting av natur med forpliktende restaureringsmål for spesifikke naturtyper og arter.

Forordningen innebærer at EU skal få på plass restaureringstiltak for minst 20 prosent av Europas landområder og 20 prosent av havområdene innen 2030. Denne ambisjonen innebærer en tydelig nedjustering i forhold til Europakommisjonens opprinnelige lovforslag, som hadde et overordnet mål om 30 prosent innen 2030. Videre tar EU sikte på å lansere planer om tilsvarende tiltak for alle økosystemer som trenger det innen 2050. Dette er på EU-nivå og ikke på de enkelte staters nivå.

Her er mer detaljert om innholdet:

- **Målsetninger basert på eksisterende lovgivning (for våtmark, skog, gressletter, elver, innsjøer, lynghei og kratt, steinete habitater og sanddyner):** Forbedre og reetablere habitater for biologisk mangfold i stor skala, samt bringe tilbake artspopulasjoner ved å forbedre og utvide deres habitater.
- **Pollinerende insekter:** Reversere nedgangen i pollinatorpopulasjoner innen 2030, samt oppnå en økende trend for pollinatorpopulasjoner på sikt. Dette skal gjøres med en metodikk for regelmessig overvåking av pollinatorer.
- **Økosystemer i skog:** Oppnå en økende trend for stående og liggende død ved, skoger med trær i ulike aldre, bestanden av vanlige skogsfugler og lagring av organisk karbon.
- **Urbane økosystemer:** Unngå nettotap av grønne byrom innen 2030, samt øke det totale arealet dekket av grøntområder i tettsteder og byer innen 2040 og 2050.

- **Økosystemer i landbruksarealer:** Øke bestanden av sommerfugler og fugler, opptak av organisk karbon i plantejord og mineraljord, øke andelen jordbruksarealer med høyt mangfold og restaurere drenerte torvmarker.
- **Marine økosystemer:** Gjenopprette marine habitater som gir betydelige fordeler, for eksempel sjøgressleier eller bunnsedimenter, i tillegg til de naturlige habitatene til marine arter som delfiner og niser, haier og sjøfugler.
- **Vann og elveleier:** Identifisere og fjerne barrierer som hindrer tilkobling av overflatevann, slik at minst 25 000 kilometer vassdrag skal renne fritt innen 2030.

Se eget policy notat fra første kvartal 2024 om naturrestaureringsloven.

EU Water Resilience Strategy (utsatt)

Initiativet er ment å være EUs overgripende vannstrategi som tar for seg saker fra bærekraftig bruk av vann til klimatilpasning. Strategien skulle etter planen lanseres i mars 2024, men er nå utsatt på ubestemt tid. Blant miljøorganisasjoner i Brussel spekuleres det i at utsettelsen skyldes at temaet er for kontroversielt i et politisk klima preget av store protester fra landbrukssektoren: Hensynet til valgkampen i forbindelse med Europaparlamentsvalget 6.-9. juni i år synes dermed å veie tyngst. Landbrukssektoren er den største forbrukeren av vann, og står for 70 prosent av uttaket av ferskvann på verdensbasis ifølge en [United Nations Food and Agriculture Organisation](#).

EU-landene Italia, Kypros, Portugal, Romania og Ungarn har ønsket seg en vannstrategi i lang tid. Også den europeiske paraplyorganisasjonen for nasjonale interesseorganisasjoner for vannbransjen, [EurEau](#), har jobbet for en europeisk vannstrategi.

EU Blue Deal

I 2023 satte European Economic and Social Committee (EESC) i gang en kampanje for en [“EU Blue Deal”](#) med mål om å redusere vannforbruket innen landbruk, industri og husholdninger. Visjonen er at det trengs en EU Blue Deal som kan sikre at all EU-politikk utformes etter prinsipper om bærekraftig bruk av vann, bekjemping av vannfattigdom, beskyttelse av økosystem i salt- og ferskvann, biologisk mangfold, våtmark, m.m.

Les mer på [landingsiden](#) til EESC sin kampanje for en EU Blue Deal. EESC er en europeisk paraplyorganisasjon for sivilsamfunnet som samler ikke-statlige organisasjoner fra hele Europa.

Revisjon av Avløpsdirektivet

Både Europaparlamentet og Rådet har i 2023 jobbet med å vurdere forslaget fra Europakommisjonen fra oktober 2022 og utarbeide sine endringsforslag. Parlamentet vedtok sitt forslag til endringstekst 5. oktober 2023 og Rådet vedtok sitt forslag 16. oktober 2023. I januar 2024 startet trilogforhandlingene hvor partene skal komme til enighet om en endelig tekst.

Europaparlamentet vedtok forslaget om revisjon 11. april og det blir nå sendt videre til en siste lovteknisk og språklig gjennomgang. Det er først når denne er gjennomført og endelig tekst er på plass, at Parlamentet og Rådet kan gi sin formelle, endelige godkjenning av revidert direktivtekst. Dette vil man sannsynligvis ikke klare før nytt Parlament er valgt og de skal ha sitt første møte i oktober/november 2024. Det er først når direktivet er formelt vedtatt at man kan være sikre på alle detaljene.

Tidligere versjoner av Avløpsdirektivet er tatt inn i EØS-avtalen, og av Norge. EUs avløpsdirektiv ble vedtatt i 1991, og er et av de eldste direktivene som fortsatt gjelder.

Endringer i hovedtrekk:

- Sekundærrensing for alle avløpsanlegg i tettbebyggelser > 1000 personenheter (pe)
- Anlegg > 150 000 pe sekundær, tertiær og kvartærrensing
- Anlegg i tettbebyggelser over 10 000 pe kan også få tilsvarende renskrav dersom kartlegging viser at det er nødvendig av hensyn til resipientens bruk og/eller tilstand

Se mer detaljer og fortløpende oppdateringer på [nettsidene til Norsk Vann](#).

Noen betraktninger fra Sverige om revisjonen av Avløpsdirektivet

Kilde: Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)

Når revisjonen av direktivet blir formelt godkjent, har EUs medlemsland to år på seg for å implementere de nye endringene. For Norges del skal man vurdere sammen med de andre EFTA-landene om det reviderte direktivet skal tas inn i EØS-avtalen (i samråd med EU) før gjennomføringen i norsk regelverk kan skje.

I Sverige, som i Norge, frykter man at implementeringen av det reviderte direktivet vil bli dyrt for kommuner og innbyggere. Kostnaden per innbygger regner man med blir høyere i mindre kommuner med liten befolkning. Den mest kostnadsdrivende delen blir sannsynligvis økte krav til nitrogenrensing, og investeringskostnader knyttet til rensing generelt. Merk at produsentansvaret er styrket, noe som innebærer at for eksempel legemiddel- og kosmetikkindustrien må bidra til å dekke kostnadene for å få på plass avanserte rensingsanlegg.

Det finnes per nå ingen tilgjengelig finansiering verken fra EU eller den svenske staten for å implementere de nye endringene i direktivet. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Sveriges svar på norske KS, kommunesektorens organisasjon, mener at staten må gjøre det den kan for å legge til rette for implementeringen av det reviderte direktivet i svensk lovgivning og støtte kommunene ved behov.

Organisasjonen Svenskt Vatten oppdaterer [sine nettsider](#) fortløpende om avløpsdirektivet. De gjorde også en [konsekvensutredning i 2022](#), men merk at det har kommet betydelige endringer i revisjonsforslaget siden da, i positiv retning for kommunene. Blant annet har det kommet på plass unntak i inntil 15 år for såkalt naturlig nitrogenretensjon, eller fjerning, der vann renner gjennom innsjøer og elver før det når havet. Se kronikk av SKR med en sammenfatning av deres påvirkningsarbeid [her](#) for mer informasjon.

Muligheter for å ta del i europeiske prosjekter

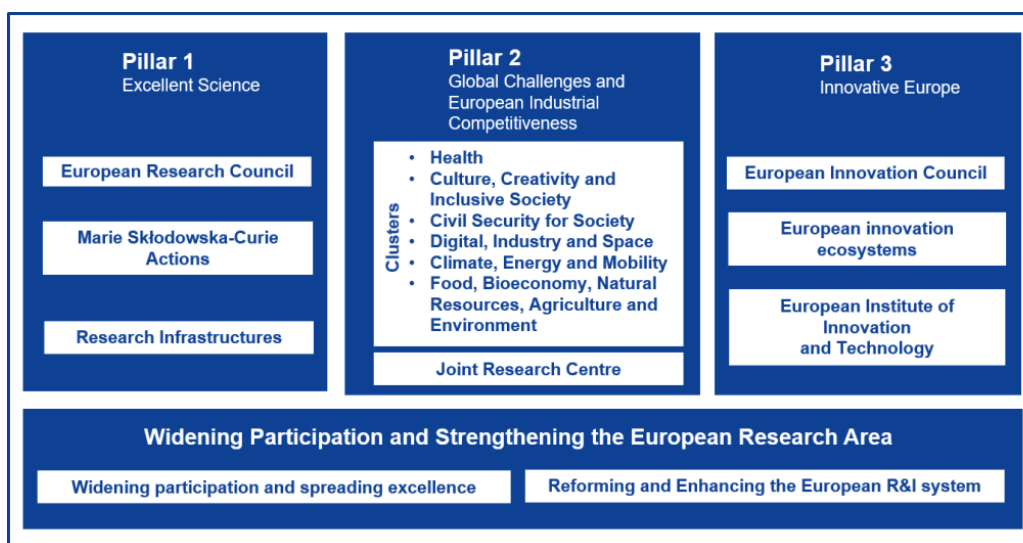
Kort innledning om Horisont Europa

Horisont Europa, som Norge deltar i gjennom EØS-avtalen, er verdens største forsknings- og innovasjonsprogram med et budsjett på 95,5 milliarder euro. Hele 35 prosent av budsjettet skal gå til klimaformål for å oppnå grønn omstilling og bærekraftig verdiskaping for bedrifter, forskningsinstitusjoner og offentlig forvaltning. Programmet er det niende i rekken av EUs forsknings- og innovasjonsprogrammer og etterfølger Horisont 2020.

Det er i utlysningene innenfor pilar 2 og de seks klyngene (se illustrasjon under) at regionale og lokale aktører har tydeligst rolle som ettertraktede partnere i konsortier som konkurrerer om midler. Et viktig nytt element i Horisont Europa pilar 2 er innføringen av ambisiøse samfunnsoppdrag (missions) for å løse utvalgte store samfunnsutfordringer – og her er offentlige aktører og innbyggere helt sentrale blant målgruppen.

Utlysningene i Horisont Europa offentliggjøres i såkalte «arbeidsprogram», som vanligvis går over ett- to år. Så publiseres utlysningene på [Kommisjonens nettsider](#).

Les mer på [Forskningsrådet sine nettsider](#).

EUs Samfunnsoppdrag for sunne hav, kystområder og vassdrag

Europakommisjonen har identifisert fem samfunnsutfordringer som de ønsker konkrete og ambisiøse løsninger på innen 2030. Samfunnsoppdragene gjør at forsknings- og innovasjonspolitikken retter seg enda mer mot det å løse globale samfunnsutfordringer. Ved å knytte forskning og innovasjon tettere til politiske strategier, reguleringer og datatjenester, skal det skapes løsninger raskere enn tidligere.

Samfunnsoppdragene går langt utover forskning og innovasjon. Mer statlig styring og bred deltagelse fra alle sektorer på tvers av politikkområder vektlegges. Industri og næringslivsdeltakelse er viktig i EUs samfunnsoppdrag, men foreløpig har innovasjon i offentlig sektor og det regionale perspektivet fått mest oppmerksomhet.

Samfunnsoppdraget for sunne hav, kystområder og vassdrag skal bidra til å gjenopprette miljøstatus og biologisk mangfold i hav, kystområder og ferskvann innen 2030. I dag trues disse områdene av forurensing, tap av biodiversitet og ekstremvær. Målet med samfunnsoppdraget på hav er å verne om 30 prosent av sjøarealer og restituere 25000 km elver. I tillegg skal det begrense plastforsøpling og mikroplast, bidra til klimanøytralitet, biodiversitet og økt økonomisk velferd. Det etableres et nettverk av fyrtårnprosjekter og blå parker som skal bidra til å nå målene i samfunnsoppdraget, i tillegg til at man skal bedre forvaltningen av vannressursene gjennom digitale verktøy.

Nettverket European Regions for Research and Innovation (ERRIN), som Osloregionens Europakontor (ORE) er medlem av, er partner i konsortiet som administrerer en [digital støtteplattform](#) for samfunnsoppdraget for sunne hav, kystområder og vassdrag. ERRIN er også involvert som partner med ulike roller i samfunnsoppdragene for klimatilpasning, jordhelse og klimanøytrale byer.

Hvordan ta del i samfunnsoppdraget

Signere charteret

I likhet med andre samfunnsoppdrag har også dette samfunnsoppdraget et charter. Målgruppen er offentlige og private aktører, nasjonale og lokale myndigheter, investorer, selskaper, sivilsamfunnet, forskningsmiljøer og academia. Man signerer charteret ved å samtidig registrere et pågående prosjekt eller initiativ som bidrar til samfunnsoppdragets målsetninger. Til nå er rett under 500 prosjekt og initiativ godkjent og synlige, [se mer her](#).

Å signere charteret er en lavterskel måte å involvere seg i samfunnsoppdraget på, og vil sannsynligvis være positivt å vise til i f eks søknader om prosjektmidler fra EU. Man får også tilgang til et europeisk nettverk av aktører, og tilgang på tidlig informasjon om utlysninger og andre muligheter i samfunnsoppdraget.

Søke på midler som lyses ut av fyrtårnprosjektene

Midlene som lyses ut gjennom fyrtårnprosjektene skal finansiere pilotering av løsninger i hele Europa. Formålet er spredning av prosjekterresultater og kapasitetsbygging på tvers av landegrensener, og i land som ikke er en del av prosjektkonsortiet. Utlysningene går under konseptet "Associated Regions".

Fyrtårnprosjektene i samfunnsoppdraget er:

- [DaWetRest](#) (Danube Wetlands and flood plains Restoration through systemic, community engaged and sustainable innovative actions). Utlysning åpen til 30. april, inntil €75 000 per prosjekt
- [INSPIRE](#) (InnovativeSolutionsforPlasticFreeEuropeanRivers): Utlysning planlagt for juni 2024, €60 000 – €100 000 per prosjekt.
- [iMERMAID](#) (InnovativesolutionsforMediterraneanEcosystemRemediationviaMonitoringanddecontaminationfromChemicalPollution): Utlysning planlagt for august 2024 og juni 2025.
- [DALIA](#) (DanubeRegionWaterLighthouseAction): Utlysning planlagt for september 2024.

Europeiske partnerskap

Det er etablert 49 partnerskap ved oppstarten av Horisont Europa. De fleste er innenfor de tematiske klyngene i pilar 2 i Horisont Europa.

Water4All

Partnerskapet er en del av Horisont Europa programmet og er samfinansiert mellom Europakommisjonen og 90 organisasjoner fra 33 land i Europa og internasjonalt. Fra norsk side er det Forskningsrådet som deltar. Partnerskapet løper over syv år fra 2022, og fokuserer på forskning innen ferskvann og vannsikkerhet, og utfordringer knyttet til klimaendringer. [Les mer her og finn informasjon om kommende utlysninger.](#)

Sustainable Blue Economy Partnership

[Partnerskapets](#) visjon er å gi en boost til overgangen til en klimanøytral, bærekraftig, produktiv og konkurransedyktig blå økonomi innen 2030, og jobbe for sunne hav innen 2050. Partnerskapet er en del av Horisont Europa-programmet og er samfinansiert mellom Europakommisjonen og 60 partnerorganisasjoner fra 25 land. Fra norsk side er det Forskningsrådet som deltar. Årlige utlysninger av midler frem til 2028. Prioriteringsområder for utlysningene defineres for hvert år. For 2024 var det for eksempel disse fire prioriteringene det ble lyst ut midler til:

- Digital Twins of the Ocean at regional sub basin scale
- Blue economy sectors, development of marine multi-use infrastructures
- Planning and managing sea-uses at the regional level
- Blue Bioresources

Zero-Emission Waterborne Transport

Dette er et avtalebasert partnerskap mellom Europakommisjonen og andre aktører, i stor grad private. Partnerskapet skal skape og teste nullutslippsløsninger for alle typer fartøy innen 2030 og legge til rette for overgangen til utslippsfri, maritim transport innen 2050. Utlysningene under dette partnerskapet publiseres sammen med øvrige utlysninger i Horisont Europa programmet. Les mer om partnerskapet [her](#).

JPI Oceans

Joint Programming Initiative (JPI) er en type europeisk partnerskap der nasjonale institusjoner for forskning og innovasjon deltar. Hensikten er å samarbeide for bedre utnyttelse av forskning- og innovasjonsmidler nasjonalt, og samtidig sikre europeisk merverdi.

JPI Oceans retter seg mot utfordringene for europeisk sjø og hav. Norsk Forskningsråd deltar i partnerskapet som består av til sammen 42 organisasjoner fra 19 land som investerer i marin og maritim forskning. Sekretariatet til JPI Ocean har kontorer i Brussel med flere norske ansatte.

Utlysninger annonseres i Norge via Forskningsrådet, og JPI Ocean organiserer samarbeidet om fordeling av forskning- og innovasjonsmidler innenfor tematiske utfordringer, såkalte «Joint Actions»:

- BlueCarbon
- Changing Marine Lightscapes
- Ecological impacts of Deep-Sea Mining
- Sea Level Rise
- Munitions in the Sea
- Ecological Impacts of Microplastics
- Ocean Carbon Capacities
- Mfl.

Norge velger selv hvilke tematiske utfordringer vi ønsker å delta i. Les mer på [Forskningsrådets nettsider](#) og på [JPI Oceans nettsidene](#).

EIT KIC Water, Marine & Maritime Sectors and Ecosystems

[European Institute for Innovation & Technology \(EIT\)](#) støtter europeisk innovasjon gjennom 9 tematiske kunnskaps- og innovasjonsnettverk (Knowledge and Innovation Communities - KICs). Nettverkene skal bidra til å bringe løsninger på globale utfordringer til markedet.

I første kvartal 2025 skal det etter planen publiseres en utlysning for å etablere en ny KIC ved navn Water, Marine & Maritime Sectors and Ecosystems. Store, europeiske konsortier vil da konkurrere om å få bli den nye KIC-en. I tillegg til å være kunnskaps- og innovasjonsnettverk, lyser KIC-ene også ut prosjektmidler.

Hver KIC er organisert på forskjellig vis, men de er vanligvis svært åpne for samarbeid og involvering av nye aktører selv etter at de er etablert. For aktører i Osloregionen kan dette potensielt være et interessant nettverk å koble seg på, og søke om prosjektmidler fra etter hvert.

Kilder:

<https://www.forskningsradet.no/horizont-europa/missions-malrettet-samfunnsoppdrag/>

https://maritime-forum.ec.europa.eu/theme/research/mission-ocean-and-waters_en

<https://www.innovasjon norge.no/artikkel/missions-hva-er-det-og-hvorfor>

<https://www.regjeringen.no/no/sub/eos-notatbasen/notatene/2021/des/revisjon-av-avlopsdirektivet/id2966230/>